

nemzetiségi kultúrájának, vagy pedig az ötletekben gazdag együttműködés eredményeként hamarosan kilábalhatunk a nehézségekből. Végezetül azt kellene sugallnom, hogy a talán némiképp nyugvópontra jutó magyarországi nemzetiségi könyvtárügy jelenében mégis inkább világítótorony volt ez a konferencia, mégpedig olyan torony, amelynek van (és remélhetőleg lesz is) mire világítania. Ez a válasz azonban így túlságosan egyszerű volna! Az igazi választ – a saját, mindennapi tapasztalata alapján – mindenkinek személyesen kell megfogalmaznia...

Lukáts János

Megújul a könyvtári szabványosítás

*(A szabályzat – némi bevezetéssel –
a szakmai közvélemény tájékoztatására)*

A sokéves múltra visszatekintő hazai könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási (dokumentációs) szabványosítás a nemzetközi mércét is elbíróan magas színvonalú volt a 80-as évek végéig. A legfontosabb munkaterületeket és eszközöket, a nemzetközi szabványosítást gyorsan követve, vagy éppenséggel azt megelőzve – álláspontunkat utóbb (a nemzetközi szabványosításban elért jelentős befolyásunk révén) nemzetközileg is eredményesen érvényesítve – szabványosítottuk, kielégítve a legfontosabb szabványosítási igényeket, megteremtve a kompatibilitás feltételeit és a használók eligazodását egységesített eszközökkel segítve. Olyan eszközöket és folyamatokat is nemzeti szabványok szabályoztak, amelyeket külföldön általában egyesületek, szakmai intézmények és más hasonló szervezetek által készített szabályzatokkal szabványosítanak. A könyvtári szabványosítás kiterjedt (vagy legalábbis élesztoen hatott) a határterületekre is, így mindenek előtt a kiadói vagy a publikációkat nagy mértékben befolyásoló szabványokra (azonosító számokra, kódokra, dokumentumok alaki és adatközlési szabályaira) is. Néhány szabvány már közvetlenül készítette elő a korszerű információs technika/technológia alkalmazását.

Ez a fejlődés az 1990-es években, különösen 1994 után jelentősen lelassult, miközben a technológia változásai következtében a korábbi szabványok – részben, vagy egészükben – gyorsan avultak el, és új szabványok iránt mutatkozott igény. Az új szabványok létrehozására és korábbi szabványok felülvizsgálatára irányuló, kielégítetlen igény (a hazánkban különösen heterogén automatizálási eszközök alkalmazása miatt is) kompatibilitási nehézségekhez vezetett. Az új, „szabványosítás után kiáltó” eszközök és folyamatok szabványosítatlanok, a forradalmian átalakuló folyamatok pedig a régi szabványokkal nehezen összegeyztethetőkké váltak.

A megtorpanás fő oka a szervezeti keretek szétesése és a finanszírozási körülmények megváltozása volt. A korábbi, sikeres nemzeti szabványosítást és a nemzetközi szabványosításban való eredményes részvételt az állam a Magyar Szabványügyi Hivatal (MSZH) útján közvetlenül finanszírozta. Ebből adódóan a szab-

ványosítás előkészítésének és végrenajtásának szakmai/társadalmi környezete is az MSZH körül alakult ki, nevezetesen a Könyvtári és Információs Szabványosítási Műszaki Bizottság és az egyes szabványok kidolgozására létrehozott szakbizottságok működését is, továbbá a nemzetközi szabványosításban való részvétel számottevő részét is az MSZH szervezte, és költségvetése biztosította ezek fedezetét. Az MSZH átalakulásával Magyar Szabványügyi Testületté (MSZT) jelentősen megváltozott a helyzet. Egyes (igen ritka, a mi szakterületünket nem érintő) nemzetközi szabványok honosításán kívül a szabványosítást az illető szakterületeknek (az adott területen működő vállalatoknak, intézményeknek, szervezeteknek) kell megrendelniük az MSZT-től, mégpedig igen magas áron. A Műszaki Bizottság is de facto megszűnt: tagjai csak az MSZT tagjai lehetnek, a tagsági díj összege pedig a könyvtárak túlnyomó többsége számára lehetetlenné teszi a tagságot; jelenleg a szakmából csak a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és (az egyesületeket illető tagdíjkedvezményvel élve) a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagja az MSZT-nek és az illetékes műszaki bizottságnak.

Három éve a könyvtári szakmai szervezetek, az Országos Széchényi Könyvtár és annak Könyvtártudományi és Módszertani Központja, az MSZT egyetértése mellett kezdeményezték a könyvtári szabványosítási szervezet és folyamat átalakítását, megfelelő szakmai szervezet kialakítását és részben új szabványosítási módszerek alkalmazását. E kezdeményezést az MKM is támogatta, de a folyamat meglehetősen elhúzódott, részben finanszírozási problémák miatt, részben pedig „profí” szervezet létrehozása híján. Néhány új, illetve revideált szabvány így is létrejött, és tervek születtek a továbbiakra nézve, de az eredmény szervezeti és anyagi háttér híján nem volt kielégítő.

Ezen a helyzeten kíván változtatni a most létrejött Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. Az alábbiakban megismerkedhetnek e bizottság összetételével, szervezetével, szabványosítási alapelveivel és feladataival, valamint munkarendjével. Előnyös e szempontból, hogy a könyvtári törvény koncepciója egyértelműen államilag finanszírozandó központi szolgáltatásnak tekinti a szabványosítást.

Az említett dokumentum önmagáért beszél. Mégis kiemelünk három lényeges szempontot:

- a nemzetközi gyakorlathoz alkalmazkodva és a finanszírozás adottságai miatt a könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási – bő értelemben vett – szabványok számottevő része nem (egyébként eleve diszpozitív) nemzeti szabványok, hanem az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Országos Széchényi Könyvtár által közreadott **szakmai szabályzatok** formájában jelenik meg a jövőben;
- a nemzetközi szabványokra és szabályzatokra alapozott, szűkebb használói kört érintő egyes szabványok (szabályzatok, pl. nálunk ritkán előforduló írásrendszerek transliterációja) esetében helyet kap az a módszer is, amikor a nemzeti szabvány vagy a szakmai szabályzat csak a hatályos nemzetközi szabvány (esetleg szabályzat) használatát írja elő, esetileg magyar fordításban (adaptációval) közölve a nemzetközi szabvány/szabályzat egy részét, pl. a bevezetést és/vagy a fogalom-meghatározásokat;
- a szabványosítás folyamatába, különösen előkészítésébe, elsősorban a szakmai szervezetek útján, minél szélesebb kört vonnak be.

A bizottság kidolgozta a szakterületen 1997-ben és 1998-ban folytatandó szabványosítás tervének tervezetét is. Ez azért csak tervezet, és azért későbbi időszakban tesszük közzé, mert végleges tartalma függ a költségvetés elfogadásától. A terv kiterjed a meglévő szabványok revíziójára (ideértve revideált nemzetközi szabványok honosítását is), valamint új szabványok, ill. szabályzatok kidolgozására vagy kihirdetésére. Végleges jóváhagyása után tartalmáról tájékoztatni fogjuk a szakmai közvéleményt, a szaksajtó útján és egyéb eszközökkel is.

A KÖNYVTÁRI ÉS SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁSI SZABVÁNYOSÍTÁSI BIZOTTSÁG ÖSSZETÉTELE, SZERVEZETE, FELADATA ÉS MUNKARENDJE

1. A bizottság

1.1 A Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság (rövid neve: Könyvtári Szabványosítási Bizottság, a továbbiakban: bizottság) tagjai

- az Informatikai és Könyvtári Szövetség (KIK)
- az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK),
- a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE)
- a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT) és
- az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK)

képviselői és a bizottság elnöke (lásd a 2. szakaszt).

1.2 A bizottság elnökből és tagokból áll. Az elnököt a bizottságba delegált tagok választják, vagy maguk közül, vagy más, szakmailag alkalmas személyt, előzetes szóbeli jelölés után. Több jelölt esetén titkos szavazással kell az elnököt megválasztani. Ha valamely, a bizottságban részt vevő szervezet vagy intézmény képviselőjét választják elnökké, akkor az az intézmény (szervezet), amelynek képviselőjét elnökké választották, az elnök helyett más képviselőt delegálhat. A bizottság titkára a szakmai szabályzatok készítésének koordinálására és az MSZT-vel való kapcsolattartásra hivatott szervezet, a KMK-ban működő, az OSZK főigazgatójának utasításával létrehozott szervezeti egységnek, a Könyvtári Szabványosítási Irodának (a továbbiakban: KSI) vezetője/munkatársa.

1.3 A bizottság nem önálló jogi személy. Összetételének, szervezetének, feladatainak és működési rendjének jelen leírása a bizottság tagjainak egyhangú jóváhagyásával lép hatályba, ill. módosítható.

2. Alapelvek, feladatok

2.1 A bizottság végzi

- a szabványosítási igények nyomon követését,
- a kidolgozandó szabályozási dokumentumok tárgyának, műfajának és főbb elveinek meghatározását,
- a szabványosításhoz szükséges finanszírozás tervezését,
- a kapcsolat tartását a Magyar Szabványügyi Testülettel (MSZT) az MSZT-nek a bizottságban részt vevő tagja és az MSZT illetékes műszaki bizottságban képviselt szervezet(ek) révén,
- a KSZI tevékenységének szakmai irányítását és
- a szakterület szabványosításáról szóló szakmai tájékoztatást.

2.2 A finanszírozási feltételekre tekintettel és a nemzetközi gyakorlat szerint a bizottság a nemzeti szabványoknak az MSZT keretében történő kidolgozása mellett szakmai szabályzatok kidolgozását is szervezi és – a KSZI útján – koordinálja.

2.3 A nemzeti szabványok kidolgozását a bizottság döntése szerint a KSZI az MSZT-től rendeli meg.

2.4 A szakmai szabályzatok tervezeteit a bizottság döntése szerint, a KSZI útján, megfelelő javaslattevő személy(ek) felkérésével, e célra felkért szakbizottság keretében (és – szükség szerint – szélesebb körű társadalmi vitára alapozva) kell kidolgozni. A szabályzatokat a bizottság hagyja jóvá, majd azokat könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási szakmai szabályzatokként kell közreadni, a KMK kiadásában, közreadóként az Informatikai és Könyvtári Szövetséget, a Magyar Könyvtárosok Egyesületét és az Országos Széchényi Könyvtárat tüntetve fel.

2.5 Nemzeti szabványként kell kidolgozni:

- azokat a szabályozási dokumentumokat, amelyek kidolgozásában a könyvtárak érdekeltek, de amelyek – részben vagy egészében – más intézményektől követelik meg a szabvány szerinti eljárást (pl. dokumentum-számozási rendszerek, kódrendszerek, dokumentumok megjelenési formájára és azokon feltüntetendő adatokra vonatkozó szabványok),
- lehetőség szerint azokat a szabványokat, amelyek világméretű (ISO) ill. európai regionális (EN) szabványok honosításaként jönnek létre.

2.6 A szakmai szabályzatok kidolgozása és a tervezetek megvitatása során minél szélesebb körű szakmai együttműködésre kell törekedni. A szakbizottságok szükség szerint előkészítő munkákba is bevonhatók.

2.7 Olyan esetekben, amikor a szabvány (szabályzat) használók szűkebb körét érinti, mind a nemzeti szabványok, mind a szakmai szabályzatok kidolgozása pótolható az eredeti nemzetközi szabvány használatát előíró jóváhagyó közleménnyel, ill. az eredeti szabvány vagy szabályzat használatát előíró szakmai szabályzattal.

- 2.8 A bizottság a nemzetközi szabványosítási, ill. szabvány-jellegű dokumentumok kidolgozását végző szervezetekkel az MSZT, ill. az adott nemzetközi szervezet munkájában részt vevő hazai intézmény(ek) útján kapcsolatokat tart fent, tájékozódás, ill. a hazai szakmai álláspont képviselője érdekében.
- 2.9 A bizottság gondoskodik a szabványosításról, valamint a megjelenő szabványokról és szabályzatokról szóló tájékoztatásról (a szakajtóban és egyéb keretekben).

3. A bizottság munkarendje

- 3.1 A szabványosítás finanszírozását a bizottságnak a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól kell kérnie, távlati és éves tervezés alapján, a könyvtári központi szolgáltatások keretében. A bizottság dönt az e célra folyósított és más célra nem használható, az Országos Széchényi Könyvtárhoz telepített összeg felhasználásáról a KSZI útján. E forrásból kell fedezni a KSZI működési költségeit is.
- 3.2 A könyvtári szabványosítási bizottság legalább évenként kétszer, szükség szerint ennél sűrűbben ülésezik.
- 3.3 A bizottság ülésén részt vesz (ha nem tagja a bizottságnak, tárgyalási joggal) a titkár. A bizottság minden ülésére meghívja – megfigyelőként – a Művelődési és Közoktatási Minisztérium illetékes osztályvezetőjét vagy annak megbízottját.
- 3.4 A bizottság döntéseit a jelenlevő tagok (legalább négy tag) egyszerű szótöbbségével hozza. Kivételt képez az 1.3 szakaszban meghatározott döntés. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. Indokolt esetekben a döntéseket levélszavazással (ideértve az elektronikus postát) is meg lehet hozni, de megvitatót indokló esetben a bizottság ülését össze kell hívni.

E szabályzatot a bizottság 1997. április 4-i ülésén egyhangúlag jóváhagyta.

1997. április 7.

A jóváhagyás hitelülül:

Vajda Erik
elnök

HUNPATÉKA

adatbázis

A teljes magyar szabadalmi és használati minta leírások, friss bejelentésekkel, érvényességi és jogállás adatokkal, kivonatokkal, jellemző ábrákkal, igénypontokkal a Magyar Szabadalmi Hivataltól

Magyar Szabadalmi Hivataltól

Megrendelhető:

Levélben:

Magyar Szabadalmi Hivatal
Bartus Istvánné
1370 Budapest, Pf. 552

Elektronikusan:

E-mail: mszh@hungary.com
WWW-n keresztül:
[HTTP://www.hpo.hu/szt/hunprend.html](http://www.hpo.hu/szt/hunprend.html)

Felvilágosítást ad:

Törőcsik Zsuzsa

312-4400/203

E-mail: torocsik@olt1.hpo.hu

Vadász Ágnes

131-3724

E-mail: h3286vad@ella.hu